

*Když jsem kdysi ředitele a zakladatele soukromého reálného gymnázia Přírodní škola **Františka Tichého** zvala do rozhlasu, chtěl vzít k mikrofonu i své studenty, aby to bylo živější. Pracně jsem mu tehdy vysvětlila, že to není technicky možné. Když jsem ho žádala o tenhle rozhovor, nabízel, jestli bych si nechtěla promluvit radši s dětmi, že to bude zajímavější. Vysvětlila jsem, že mě tentokrát zajímá on víc než jeho škola. A hádejte, co řekl fotografu Pavlovi, když si domlouvali focení? © I proto ten titulek.*

TEXT:
Monika Valentová

Pětaosmdesátinásobný otec

Před 23 lety skautský vedoucí a absolvent Přírodovědecké fakulty František Tichý založil Přírodní školu. Bylo mu 23 let. Tohle osmileté gymnázium by klidně mohlo nést jeho jméno. Protože ON je škola a škola je on, i když o to neusiluje. Jeho „skaut s maturitou“, jak byla tahle alternativa zpočátku kritiky nazývána, se stal fenoménem. Primány přijímá zhruba ob rok a bere cirka každého čtvrtého. A děti, které školu absolvují, mají velké šance v životě obstát. Přírodní škola je totiž vedena nestandardně. Na úkor volného času, na úkor soukromí. František Tichý by ale slova „na úkor“ nikdy nepoužil. „Všechno, co jsme vytvořili, je svým způsobem dar,“ říká.

Už osmým rokem realizuje vaše škola projekt Terezínská štafeta. Šíříte poselství dětí, které žily a zemřely v Terezíně. Proč právě tohle téma?

To já bych se asi také mohl ptát. Můj prastrýc učil za první republiky přírodopis a tělocvik, vedl Junáky, byl to zakladatel rozhlasových rozsvíček v tehdy Československém rozhlase, aktivní člověk. Když pak začala válka, založili s kamarády a kolegy odbojovou skupinu. Bohužel byli zatčeni už v roce 1940, tři roky věznění v malé pevnosti v Terezíně a v Mnichově a nakonec odsouzení k trestu smrti a popraveni. Tohle téma se mnou bylo od malička. Potom se dlouho nedělo nic, až jsme se na jedné exkurzi v roce 2009 dostali do Terezína a absolvovali tam program o chlapeckých domovech, které měly samosprávu. Ti kluci psali časopis, organizovali si kulturní program a mě to zasáhlo jako pedagoga, protože jsem najednou viděl, že ty terezínské děti, jejich články jsem četl a věděl, co za války zažívaly, jsou vlastně úplně stejné jako ty naše. Říkal jsem si, jak je to strašně zvláštní, že se narodily jen o pár let dřív a jejich osud byl tak odlišný. Takže to byla výzva, aby dnešní mladí lidé poznáním jejich osudů mohli nějakým způsobem změnit svůj život, uvědomit si hodnotu věcí a zároveň jakoby dořít za ně to, co už nestihly. A vznikla Terezínská štafeta. Děti od nás ze školy pracovaly s těmi texty, složily k nim písničky, nacvičili jsme dvě divadelní hry a chodíme s tím za lidmi.

A lidi říkají, že je to představení hodně silné...

Dalo by se říct, že jsme ústy těch kluků a holek, kteří zahynuli. To byla taková výzva osobní, ale zároveň i pedagogická. A třetí důvod byl, že člověk zjistil, že v extrémních podmínkách třeba toho terezínského ghetta vznikly určité vzdělávací modely, které jsou velice blízké tomu, co my dneska obtížně hledáme jako alternativní školství. Ti kluci se učili navzájem, dělali projekty, reportáže, organizovali sportovní turnaje... Ty extrémní podmínky vlastně vedly k tomu, že děti byly mnohem samostatnější a vychovatelé mnohem kreativnější. A z toho mála dětí, které přežily, byli pak většinou velice úspěšní lidé. Což bylo dané nejen hlubokou osobní zkušeností, ale i tím, jak se jim vychovatelé navzdory těžké době věnovali.

Proč si myslíte, že je pro současného studenta důležité, aby znal osud dětí z Terezína?

Já se domnívám, že nejen děti z Terezína, ale vůbec život gene-

rací před námi. Je to důležité, aby děti získaly určitý moudrý nadhled nad svým životem. Mladí lidé dneska vnímají jako samozřejmost, že se jim daří dobře, že je o ně postaráno, že mají co jíst, že mají velice dobré materiální zázemí, většina má skvělé rodiny. A často se nechávají vtáhnout do pocitu, že je důležité, aby měli takovýhle mobil, tohle oblečení a tak dále. A to, že se seznámí s životem nějakého dítěte, které bylo v Terezíně, jim dává nadhled a učí je vážit si života. A hledat odpověď na otázku: Když se mám tak dobře, co mohu dát? Kde je můj přínos pro lidi kolem mě? A to se snažíme děti učit. Že stačí tužka a papír, dobrá vůle a kamarádství a dokážeme neuvěřitelné věci.

Ale studenti vašeho gymnázia nejsou právě reprezentativní vzorek mládeže.

Určitě nejsou. My tady máme svých asi 85 dětí, se kterými pracujeme, které jsou fajn, mají zájem o věci, ale říkám si často, co ty tisíce dalších dětí. Mám trochu dilema, jestli bych neměl radši jít dělat do nějaké základky, nebo odjet třeba do Indie, ale pak si uvědomím, že klíč je v tom, že já ty naše děti naučím, že když jsou dobří, mohou něco dělat pro další lidi. Takže proto jezdíme pravidelně do dětského domova, proto děláme akce pro veřejnost.

Jak byste charakterizoval dnešní děti? Myslím všechny, nejen ty „vaše“.

Kdybychom vzali vývoj posledních deseti let, tak jsou určitě sebevědomější, nemají tolik strach, dokážou říct svůj názor a obhájit ho. Odvrácená strana téhož je, že do všeho musí povídat, nevyslechnou názor druhého, protože musí být pořád slyšet, pořád se ke všemu vyjadřují. Chybí jim určitá pokora přijmout, že by jim třeba člověk, který má nějakou zkušenost, mohl něco přínosného sdělit. Jsou rádi středem pozornosti. Také jsou hodně brzy zralé z hlediska intelektu. Ale je jedna věc, kterou bych viděl jako problém. Nejsou vedeny k tomu, aby se trochu dokázaly překonat. Skousnout něco nepříjemného. Ta doba kultu dítěte se snaží odstranit mu překážky a dát mu všechno, co lze. A paradox je, že to mají sice snazší, mají možnosti, ale na druhou stranu jsou pak vržené do života, který je mnohem složitější. Takže to vyvířané mládí není to nejlepší, co bychom pro ně měli udělat. V psychologii se tomu říká oddalovat uspokojení potřeb. Když uvedu úplně banální příklad, dřív, když si chtěl člověk něco koupit, v sobotu a v neděli bylo zavřeno,

Vlevo: Při každodenním ranním shromáždění celé školy **Vpravo:** Oheň, kytara a Přírodní škola patří k sobě

musel si počkat do pondělí, pak vystát frontu. Takže ta věc měla hodnotu už tím, že si ji musel zasloužit. Já neříkám, že to bylo dobře, ale dneska děti kliknou na internet a mají to okamžitě. A tyhle děti nejsou zvyklé vyrovnávat se se stresem, protože se všechno hned vyřeší, všichni jim dělají servis. Když se pak v realitě dostanou do obtížné situace, nejsou schopny se s ní vyrovnat. Jsou na práškách, mají psychické problémy... A poslední z těch negativních věcí je, že začínají být strašně nešikovné. Ted jsme byli týden na výjezdu na Sluneční pasece a ukázalo se, že nakrájet cibuli na kostičky, naštipat dřevo a zatopit pod kamny je pro řadu třinácti čtrnáctiletých dětí problém. První služby v kuchyni byly peklo. Po dvou třech dnech už to bylo super a nejlepším programem celého výjezdu pro ně bylo vaření. Ale je potřeba je k tomu pustit.

Principy, na kterých funguje vaše gymnázium, se blíží demokratickým školám typu Summerhill. Myslíte si, že velká svoboda, kterou tam děti mají, je opravdu prospěšná, nebo by člověk, coby mentor, měl přece jen držet otěže pevněji?

To je dobrá otázka, ale já asi nejsem schopen na ni odpovědět, protože se můj názor vyvíjí. Ale daleko důležitější, než to, kolik má dítě volnosti, je, jestli cítí, že je přijímané, že je v bezpečí a že to, co se ve škole děje, si nevymyslel a nenařídil někdo z ministerstva, ale že to má nějaký objektivní význam a smysl. Zakladatel Summerhillu kolega Neill píše, v čem je jejich škola dobrá. Že se tam děti těší, že se nebojí vyjádřit svůj názor, že mají zdravé sebevědomí a neztratí se v životě. Já bych v podstatě tohle všechno – a možná to bude působit trochu neskromně – mohl říct i o našich dětech. I když je ten náš systém mnohem pevnější. Takže svoboda ano, ale pro toho, kdo si ji zaslouží. Kdo prokáže, že je dostatečně zralý tím, že se na věcech podílí, že je na něj spoleh, že drží slovo. Pak to může fungovat.

Mám pocit – a nejen já – že zosobňujete vaši školu. Že Přírodní škola jste vy. Cítíte to také tak?

Ono to tak možná vypadá, ale není to cíl a není to účel. Nedávno se mě ptal nějaký tatínek, který sem chtěl dát dceru, jestli, když mě třeba přejede auto, bude škola fungovat dál. Ano, je to kus mého života, v tuhle chvíli víc než půlka, ale bez toho, že je tady výborný tým lidí, s nimiž jsme kamarádi, by to nešlo. Já věci řeším hodně demokraticky, takže je to výsledek společné tvorby. Samozřejmě, mám oproti těm kantorům náskok nějakých deset let, škola funguje na myšlenkách, které jsem nějak dal dohromady, takže může být zvenku vnímáno, že škola jsem já. Je to těžké, protože když někde jsem, mám potřebu být užitečný. Mně

to nedá něco nedělat. Ale jsem přesvědčen, že kdybych vypadl a kolegům se podařilo pokrýt úvazek předmětů, které učím – biologii, chemii a fyziku – škola by pořád zůstávala Přírodní školou. Že by to už fungovalo samo.

Když jsem tady chodila po chodbě, ptala jsem se studentů, jakou otázku vám mám položit. A shodli se na jediném: Jestli si nechcete odpočinout. Nechcete?

Mám pro sebe takovou ideu na další roky. Občas odjet na nějakou konferenci nebo jinou akci, abych uvolnil prostor kolegům. Protože děláme 23 let tu práci poměrně intenzivně, už někdy cítím únavu a i bych uvítal, kdybych mohl mít třeba víc dní volno na nějakou literární práci nebo se jet na něco hezkého podívat. To mám do budoucna v plánu, ale zatím jsem tam asi pořád důležitější, no. Jinak, mně stačí na odpočinek třeba den, což se občas vyskytne.

Co je to občas?

Tak jednou za dva tři týdny. (úsměv)

Jste terciář, tedy člen Třetího řádu františkánské církve, což chápu jako jakousi civilní sekci františkánů. Žijete civilní život, z něj se vracíte k evangeliu a od evangelia zase do civilu, což je obohacující pro obě strany. Chápu to dobře?

Přesně tak to je. Když v Itálii svatý František začal působit, byl to zásadní zlom nejen v katolické církvi, ale vůbec v dějinách evropské civilizace. Šly za ním obrovské davy lidí, dokonce to jednu chvíli vypadalo, že z toho vznikne nové náboženství. Tehdy chtělo do toho řádu vstoupit tolik lidí, že si řekl: tak to musím udělat nějak jinak. A založil Třetí řád, jehož idea není o tom zavřít se do kláštera a tam něco odříkávat, nebo žít za každou cenu asketicky, ale opravdově žít vztah k druhým lidem, k Bohu, sám k sobě, v takové té vnitřní svobodě, kterou jakékoli autentické náboženství podává. Ve třetím řádu byl třeba Leonardo da Vinci, Galileo Galilei, sv. Ignác z Loyoly, ještě než založil Jeziuity, Don Bosco, později salesián, z těch novějších osobností třeba papež Jan XXIII., také svatořečený, takže lidé, kteří žili opravdově. Když jsem já před nějakými sedmnácti osmnácti lety hledal svoji cestu, duchovní život mě hodně silně oslovil. Měl jsem vážnou ideu, že půjdu do kláštera, buď k františkánům, nebo salesiánům, kde budu dělat s mládeží. To rozhodování tehdy bylo opravdu hodně vážné, navíc v situaci, kdy první generace dětí odešla a Přírodní škola byla trochu v útlumu. Pamatuji se, že jsme byli na putáku někde u Kutné Hory a jeden můj kamarád, který tady teď učí matematiku, mi řekl úplně spontánně:

Mgr. František Tichý (* 1969)

- zakladatel a ředitel osmiletého nestátního gymnázia Přírodní škola
- učitel fyziky, biologie a chemie
- absolvent Přírodovědecké fakulty UK
- bývalý skautský vedoucí
- člen Třetího řádu františkánské církve
- autor a spoluautor knih Transport za věčnost (2011), Přírodní škola – cesta jako cíl (2011), Princ se žlutou hvězdou (2014)

Hele, já si tu školu nedovedu představit bez tebe. A to jsem jim zrovna chtěl říct, že půjdu do kláštera. Tehdy jsem si uvědomil, že vlastně svatý František také řešil, jestli má jít spíš kázat, nebo se zavřít někam do jeskyně a modlit se. A jeho cesta byla tohle spojit. A tudy asi vede i ta moje.

Vy jako terciář můžete mít rodinu, ale přesto ji nemáte. Příslušnost k řádu tedy asi nebude ten důvod...

Pokud chce člověk žít intenzivněji duchovní život a zároveň se naplno věnovat povolání, už by se to s rodinou těžko spojovalo. V první fázi, do nějakých mých pětaticeti, škola vznikala, takže člověk na to neměl čas. Kolem mě se vrstevníci ženili, vdávali, chodil jsem jim za svědka, ve druhé fázi se zase rozváděli, chodili se ke mně vyplakat a postěžovat si na toho druhého. A teď je fáze, kdy vnímám, že plné nasazení skutečně dává člověku naplnění. Můj největší pedagogický vzor je asi Janusz Korczak, židovský lékař, který působil ve Varšavě, třicet let vedl sirotčinec, měl tam také samosprávu. Spoustu věcí jsme převzali do našeho systému. A přestože nebyl křesťan, byl chasida, také se rozhodl, že bude žít v celibátu. Právě proto, aby se plně věnoval práci s dětmi. Ne že by si člověk někdy neposteskl, když vidí nějakou rodinu, kde jsou hezké vztahy, děti jsou usměvavé, ale na druhou stranu si říkám, kdyby bylo tohle, nemohl bych naplno pomáhat dětem tady. Nikdy neříkej nikdy, ale v současné chvíli vnímám, že tohle je moje cesta, a potvrzuje se, že tímhle způsobem mohu spoustě lidem spoustu věcí dát. A to, jak mě to zpětně obohacuje, je také nepředstavitelné. A všechno, co jsme vytvořili, je svým způsobem také dar.

A žena jako přítelkyně vám nechybí?

Já si myslím, že když je člověk v okruhu dobrých kamarádů a kamarádek, tak se to dá. Spíš jsem v určité fázi pocítil, že bych rád měl nějaké děti ve smyslu pokračování vlastní existence, ale vždycky nakonec přišla příležitost pomoci někomu, kdo sice nebyl mým dítětem, ale potřeboval to. A to, že se člověk nepoutá na konkrétní lidi, mu dává obrovský prostor být k dispozici všem. A je to zkušenost i řady těch mých pedagogických vzorů.

V dětském domově v Pyšelích, nad kterým má Přírodní škola patronát, je jeden chlapec, se kterým trávíte přece jen víc času. Čím vy jste pro něj a čím on je pro vás?

V tom domově jsme narazili na mládence, tenkrát mu bylo asi třináct, který byl hrozně chytrý, a my jsme si říkali, že by mohl zkusit chodit k nám do školy. Po asi ročním oťukávání ho paní ředitelka s námi pustila na školu v přírodě a on se úplně nadchnul a přímo mě oslovil, jestli ho nechci adoptovat. Řešili jsme, jaké jsou možnosti, já jsem samozřejmě zvažoval pěstounskou péči, ale nakonec, po poradě s odborníky, jsme přistoupili k takzvané hostitelské péči. Prošel jsem stejnou přípravou jako pěstouni, testováním, pravidelnými psychologickými pohovory a tak. On bydlel v dětském domově, ale já jsem si ho bral

Nahoře: I takhle vypadá učení Uprostřed: S kytarou na ranním „společňáku“ začíná den Dole: Putování na začátku školního roku

na víkendy a v týdnu na různé akce. Takže on se postupně učil mít vztah, což je u dětí z dětského domova nejdůležitější. Bylo to hledání jeho důvěry ve mě a mojí důvěry v něj. Obrovská zkušenost. Teď už to jsou víc jak tři roky, co takhle společně fungujeme. Po roce se skutečně podařilo dohnat o víkendech nedostatky ze základní školy, takže udělal zkoušky a letos už tu studuje druhým rokem. Už se hodně osamostatnil, ale pořád máme hodně blízký a přátelský vztah. Asi i pro něj je problematické to pojmenovat, ale on ví, že se na mě může kdykoli obrátit, že sem patří, že je přijímaný a že ho tady lidé mají rádi.

O hostitelské péči se zase tak moc neví...

Ano, mluví se tady o pěstounství, o adopci zvířat v zoologické zahradě, ale ne o tom, že se člověk může dítěti věnovat tak, že si nastaví míru kontaktu, aby to bylo pro něj i pro dítě přijatelné. Děti, kterým je dvanáct, třináct nebo i patnáct let, už šanci na pěstounskou péči nemají a na adopci vůbec ne. Ale když je někdo jednou za 14 dní vezme na fotbal, budou vnímat, že k někomu patří, že se na něj mohou spolehnout. Dovedu si ve svém okolí představit spoustu lidí, kteří by tohle dokázali.

Máte představu, kam byste to všechno, školu i svůj život, chtěl dovést? Nebo už TAM jste? Ostatně, napsal jste knížku Přírodní škola – Cesta jako cíl.

No, ono to plyne... To je, jako když lezete na horu, vidíte obzor, a když tam vylezete, vidíte další. Pořád je další. To je na životě to krásné. Co se týče krátkodobějších cílů, rád bych dokončil knížku o pedagogice, která se zatím pracovně jmenuje Výchova jako dobrodružství, kde bych chtěl shrnout trochu obecněji své zkušenosti a promluvit i o těch svých pedagogických vzorech. Dneska vzniká spousta proudů a knížek, které jsou často vytažené z nějakého úplně jiného kulturního kontextu. Ale my máme víc než dvacet let poměrně intenzivních zkušeností nejen ze školy, ale i ze skautských oddílů a dalších volnočasových aktivit. Třeba by to někomu mohlo pomoci. A co se vzdálenějších cílů týče, rád bych, aby se naše zkušenosti využily i v jiných školách, protože si myslím, že základní model, který máme, se za těch dvacet let osvědčil. Aby bylo víc škol, kde se budou děti cítit dobře a kde to nebude jen nějaký experiment, kdy se každý rok zkouší něco jiného. Jinak, obecně, asi bych byl rád, kdybych dokázal obstát v situacích, které mi život předloží, no a samozřejmě v té duchovní rovině. Člověk se pochopitelně snaží, aby se nějak přiblížil cestě k Bohu, k tomu, aby toho sobeckého, co do věci vkládá a co nás spíš táhne dolů, tolik nebylo, aby to boží dílo tak nekazil, no...

Teď vzniká hodně inovativních škol, jejich nejruznější principy se často překrývají. Není to už trochu kontraproduktivní? Jak na to nahlížíte?

Já si myslím, že každá upřímná snaha je dobrá. Všem těm lidem fandím. Důležité je, aby to dělali opravdově, aby ty děti měli rádi, aby se snažili věci skutečně dělat, nejen o nich povídat. Vzít děti do lesa, do muzea, na nějakou společnou práci... A také si uvědomit, že láska neznamená, že jim všechno dovolím, ale že tomu člověku ukážu nějaký směr a že jsem na něj někdy i přísný, protože vím, že jinak dostane od života mnohem větší řádku. A pokud tam tohle je, tak to ti lidé dělají dobře a je jedno, jestli je to Waldorf, Montessori nebo Přírodní škola. Na druhou stranu je potřeba si uvědomit, že to je řehole. Člověk musí počítat

s tím, že když do toho s těmi dětmi vstoupí, je to běh na dlouhou trať a neměl by je zklamat. Protože – a teď to bude znít pateticky – jestli se někde mění svět, tak tady. To nedělají politici. To dělají možná umělci a možná učitelé. Myslím, že by si učitel měl být vědom, že má reálné možnosti do těch lidí vložit něco, co bude svět sklízet za deset, dvacet, padesát, možná sto let. To je to, co vidíme u těch dětí z Terezína, že se k tomu zase vrátím. Ony si tam napsaly nějaké básničky na kus papíru a najednou to po sedmdesáti letech čte celý svět. Lidé nad tím brečí a mění je to. Každá opravdová, dobrá věc, ať je to čin, nebo myšlenka, se dříve nebo později projeví. Může to v dnešní době znít až divně, ale člověk by neměl tolik hledat sebe. Měl by hledat svůj úkol. Co se ode mě očekává? To říkám i těm našim dospívajícím a dost často ta zkušenost taková je. Ve chvíli, kdy přestanou řešit sami sebe, tak sami sebe najdou. Máme kluka, který v rámci maturitní práce začal chodit do hospicu a strašně ho to oslovilo. Jezdí tam, když má volnou chvíli, věnuje se lidem, co tam umírají, mluví s nimi a úžasně ho to změnilo. Našel v tom svoji hodnotu. A takových příkladů kolem nás je hodně. Já vnímám, že tohle je cesta, na kterou jsme v té hédonistické společnosti, kdy každý hledá, jak si ještě víc užít, trošku pozapomněli. A pak se divíme, že z toho máme kocovinu. No samozřejmě, když kopeme špatným směrem. Takže i proto je pro mě důležité nezapomínat, že člověk je tady pro druhé, pro Pánaboha, pro ideje něčeho, co můžeme nazvat dobrem, láskou, svobodou, a když se zbytečně nehrabe v sobě, tak se ty věci poddají a štěstí přijde mimochodem.

To je tak hezký závěr, že už se teď nemůžu zeptat, jak se napodobuje škeble a měňavka. Děti říkaly, že to umíte báječně.

(úsměv) To jsou mé oblíbené herecké kreace, kdy si vezmu na sebe deku a předvádím panožky. To se dětem líbí. Já na techniku tolik nejsem. Také jim samozřejmě promítám videa, ale radši hraju.

Koukněte na:
www.prirodniskola.cz
www.terezinskastafeta.cz